

Motion till riksdagen 2025/26:77

av **Leila Ali Elmi m.fl. (MP)**

Amicus curiae för Institutet för mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Institutet för mänskliga rättigheter en lagstadgad möjlighet att avge amicus curiae-yttranden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har sedan 2022 ett institut för mänskliga rättigheter med uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna. Trots detta saknas fortfarande vissa verktyg som kan förstärka institutets arbete. Ett sådant verktyg är möjligheten att lämna så kallade amicus curiae-yttranden till domstolar.

Begreppet amicus curiae, som betyder ”vän till domstolen”, går tillbaka till romersk rätt. I flera länder, bland annat Danmark, kan nationella MR-institutioner yttra sig i pågående mål i frågor av principiell betydelse för de mänskliga rättigheterna. Dessa yttranden syftar inte till att företräda en enskild part utan till att bidra med expertkunskap och därmed stärka domstolens beslutsunderlag.

Den statliga utredningen Ett institut för mänskliga rättigheter (SOU 2019:70) behandlade frågan om amicus curiae. Utredaren konstaterade att ett införande av denna möjlighet skulle kräva en förändring av rättegångsbalken, eftersom svensk processrätt idag inte medger att en oberoende aktör deltar i rättegången på detta sätt. Utredningen valde därför att inte föreslå amicus curiae direkt, men rekommenderade att regeringen i särskild ordning låter utreda frågan vidare genom en översyn av rättegångsbalken. Vi befinner oss i en tid då de mänskliga rättigheterna utmanas på bred front, både globalt och i vår närhet. Demokratier försvagas, rättsstatens principer ifrågasätts och internationella konventioner undergrävs. Även i Europa ser vi hur domstolars och institutioners oberoende urholkas, med direkta konsekvenser för enskilda människors rättigheter.

I denna kontext blir det särskilt viktigt att Sverige inte bara uppfyller minimikraven i Parisprinciperna utan också stärker MR-institutets verktyg för att verka effektivt. Att ge Institutet för mänskliga rättigheter möjlighet att lämna amicus curiae-yttranden skulle:

- förstärka institutets oberoende roll och genomslag i rättstillämpningen,
- bidra till en mer rättssäker och rättighetsförankrad utveckling av praxis,
- harmonisera Sveriges ordning med internationell och nordisk praxis,
- sända en tydlig signal om att Sverige i en tid av urholkning står upp för mänskliga rättigheter.

Särskilt i mål som rör barns rättigheter, diskriminering eller fri- och rättigheter i grundlagen skulle amicus curiae-yttranden kunna utgöra ett värdefullt bidrag till domstolens prövning.

Leila Ali Elmi (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Jan Riise (MP)